

Väinö Tanner.

Tämän hetken poliittinen ja taloudellinen asema.

(Esitelmä sos.-dem. piirisihteerien neuvottelukokouksesta 3.9.-42).

Minua on pyydetty täällä antamaan selostuksen poliittisesta ja taloudellisesta asemasta. Kummassakaan ei ole oikeastaan mitään erikoista uutta kerrottavana, mutta ehkä jonkinlainen yhteenveto tapahtumista siiti voi olla paikallaan.

Ennenkuin siirryn varsinaiseen politiikkaan täytynee lausua jokin sana parasta käytävistä sodasta, huolimatta siitä, että täällä tulee erikoisselostus varsinaisista sotatapahtumista. En kuitenkaan puutu itse sotatapahtumiin, vaan haluaisin kosketella eräitä toisia puolia tästä sodasta.

Meillä on oikeastaan monta sotaa käynnissä yhtä aikaa. Se mikä meitä eniten kiinnostaa, on itärintaman sota, Saksan ja Neuvostoliiton välinen sota. Lisäksi on keski-idän sota, kaukoidän sota ja lisäksi Atlantin sota. Mitä Saksan ja Neuvostoliiton väliseen sotaan tulee, on sitä käyty suurella kiihkeydellä ja mitään epäilystä ei ole siitä, kumpi voiton perii. Aivan selvää alkaa olla, että Neuvostoliiton joukot lyödyään ja tungetaan niin pitkälle itäänpäin, että vaikkei sota päättyisikään ennen talven tuloa, ei Saksan tarvitse pitää ensi talven aikana siellä yhtä suuria joukkoja kuin viime talvena. Tämä tulee huomattavasti helpottamaan meidänkin asemaamme.

Keski-idän sodasta tuskin kannattaa muuta mainita kuin viitata siihen, että se taas näyttää alkavan uudelleen. Rommel hyökkää Egyptissä ja siitä voi tulla suuri juttu brittiläisille Iranissa ja Irakissa. Mahdollista on, että saksalaisten molemmat pihdit tapaavat toisensa jossakin näillä main. - Kaukoidän sota on sikäli erikoisvaiheessa, että jatkuvasti on uumoiltu Japanin yrittävän muodostaa rintamaa Neuvostoliittoa vastaan. Siitä on jo kauan lähetelty tietoja, mutta ensi kerran tuli siitä omalta sotilasasiamieheltämme Tokiosta sähke, jossa ilmoitetaan, että Laine odottaa sotaa. (Laine on tämä sotilasasiamies.) Nähtävästi olot ovat kehittyneet siihen vaiheeseen, että tällainen hyökkäys lähiaikoina on odotettavissa. Sen kanssa lienee pantava yhteyteen juuri tapahtunut Japanin ulkoministerin vaihdos. Sikäli kuin on huhuttu, olisi eronnut ulkoministeri Tojo ollut tällaista sotaa vastaan.

Se sota, joka kuitenkin lopulta ratkaisee suursodan, on Atlantil-la käytävä sota. Yhteen aikaan luultiin, että se oli päättynyt. Meidänkin keskuudessamme oli useita, jotka sanoivat, että se oli sammunut. Mutta se on uudelleen tullut voimakkaaseen käyntiin. Siinä käydään sotaa tonnistosta. On paljon ihmisiä, jotka aivan vakavasti ovat sitä mieltä, että kysymys tonnistosta lopulta ratkaisee suursodan. Tässä suhteessa ovat eräät numerot hyvin valaisevia. Silloin kun sota

oli päässyt täyteen vauhtiin, laskettiin, että Englannilla ja Yhdysvalloilla oli 33 miljoonan tonnin laivasto, Norjan ja Hollannin tonnistot lukuunotettuna. Sen jälkeen sitä on upotettu aika paljon. Tässä ei ole luottamista sanomalehtien tietoihin. Niiden mukaan olisi upotettu 24-25 miljoonaa tonnia. Niin paljon tuskin kuitenkaan on hävitetty. Eräs meidän parhain asiantuntijamme on koettanut seurata asiaa ja hän sanoo, että ainakin 10 miljoonaa tonnia on hävitetty, jolloin sitä olisi jäljellä 22-23 miljoonaa tonnia. Jos tämä määrä putoaa 13 miljoonaan niin silloin Englanti ja Yhdysvallat eivät enää voi työskennellä. Se määrä tarvitaan yksin elintarvikkeiden kuljetukseen. Nyt käydään kovaa kilpajuoksua siitä, ennättääkö Saksa hävittää enemmän laivoja kuin toiset rakentavat. Nykyään hävitetään 700-800.000 tonnia kuukaudessa, siis n. 8 miljoonaa vuodessa. Asiantuntija väittää, että Englannissa ja Yhdysvalloissa pystytään rakentamaan vuodessa enintään $3\frac{1}{2}$ miljoonaa tonnia. Jos näin on, voi laskea koska sota päättyy. Siihen menee $2\frac{1}{2}$ -3 vuotta. Tämä on varma, mutta hidas ratkaisu.

Paitsi tätä on puhuttu paljon toisesta "rintamasta", jota Neuvostoliitto vaatii länsivalloilta. Tämä "toinen rintama" vaatii riittävän määrän joukkoja ja tonnistoa joukkojen kuljetukseen. Kun tietää, että yhden miehen kuljettaminen kaikkine varustoineen ja jälkihuoltoineen vaatii 10 tonnia, niin voi laskea, että 100.000 miehen kuljettaminen vaatii 1 miljoonan tonnia, ja yhden miljoonan miehen kuljettamiseen tarvittaisiin 10 miljoonaa tonnia. Sellaista tonnistemäärää ei länsivalloilla ole käytettävänä. Se nähtävästi estää toisen rintaman muodostamista. Jos sellaista joskus yritetään, on kysytty mihin se kohdistuisi. Paljon puhutaan pohjois-Norjasta, Petsamosta jne. Mutta matkat ovat niin pitkät eikä siellä mitään lopullista ratkaisua saada, joten sitä tuskin sinne tullaan yrittämään. Ratkaisut voidaan saada Ranskan ja Belgian rannikolle ja siellä olisi matkojen lyhyys etuna.

Jatkamatta pitemmälti sodasta meidän rajojemme ulkopuolella on syytä vielä mainita jokin sana omasta sodastamme. Suomen rintama on ollut jähmettyneenä viime joulusta saakka. Ne asemat, jotka silloin saavutettiin, on säilytetty ja pitemmälle ei ole pyritty. Tämä on riippunut useista seikoista, osittain siitä, että kotimaassa, varsinkin meidän taholtamme on varotettu ulottamasta sotatoimia pitemmälle, osittain siitä, että Englannin ja Yhdysvaltain taholta on esitetty uhkailuja sen varalta, jos pitemmälle yritetään. Me olemme olleet puolustusasemissa. Tähän suuntaan kävivät myöskin ne toivomukset ja ponsilauselmät, jotka puoluetoimikunta muutama kuukausi takaperin pani paperille, silloin kun esitettiin meidän ohjelmamme sotaan nähden. Silloin nimenomaan teroitimme, että pitemmälle ei pitäisi mennä; tunkeutumiseen Neuvostoliittoon ei olisi osallistuttava; Pietaria vastaan tapahtuvaan hyökkäykseen ei olisi osallistuttava ja sikäli kuir kysymys Itä-Karjalan kotalosta tulee esille, olisi lopullinen ratkaisu lykättävä siksi, kunnes rauha lopulta tehdään. Tällä tavalla me koetimme varautua sitä käsitystä vastaan, että meidän taholtamme käytäisiin valloitusotaa.

Joulun jälkeen on muuten ollut kaksi suurempaa taistelua. Toinen oli Syvärillä helmi-maaliskuussa ja toinen Hiestingissä Louhen suunnalla. Senjälkeen kun nämä hyökkäykset torjuttiin, on ollut melkoisen rauhallista. Viime aikoina on tosin voinut havaita, että Neuvostoliiton taholla ollaan hermostuneita. Siellä tunnetaan, että Pietarin kotitalo on vaakakupissa. Yhtenä merkinä tästä ovat äskeiset lentohyökkäykset, joista me saimme täällä Helsingissäkin osamme, vaikkei siitä suurempaa vahinkoa tapahtunut.

Mitä suhteisiin toisiin valtioihin tulee, ovat olot olleet verrattain vakiintuneet. Englannin kanssa saimme sodan. Omituista kyllä Englanti julisti sodan itsenäisyyspäivänämme, joulukuun 6. päivänä. Luultavasti tätä julistusta ei olisi tapahtunut, jos Englanti olisi malttanut odottaa vielä pari päivää. Seuraavana päivänä alkoi nimittäin Japani sodan Englantia ja Yhdysvaltoja vastaan. Täällä kuvitellaan, että jos se olisi tapahtunut ennen, ei Englanti olisi sotaa meille julistanut. Me olemme siis muodollisesti sodassa Englannin kanssa, mutta siitä huolimatta kaikki tiedot, mitä sieltä saamme, osoittavat, että siellä on ymmärtämystä meitä kohtaan ja käsitetään meidän asemaamme.

Toinen länsivalloista, Yhdysvallat, on vielä ystävällisissä suhteissa meidän kanssamme. Mieliala siellä on tosin käynyt ärtyneemmäksi ja syynkin voi ymmärtää. Se on yhteydessä sen kanssa, että Yhdysvallat liitossa Neuvostoliiton kanssa. Eräs Neuvostoliiton tärkeimpiä kulkuväyliä kulkee pohjoisesta joko Murmanskista tai Arkangelista. Me olemme liian lähellä tätä ja Yhdysvalloissa katsotaan meidän uhkaavan Muurmannin rataa. Meille on annettu selvästi ymmärtää, että jos tällaiseen sotatoimeen yhdyimme, se olisi heille sodanjulistuksen aiheena.

Nämä suhteet ovat sikäli viime aikoina kärjistyneet, että konsulaarisuhteet jo ovat poikki. Tämä merkitsee sitä, että kumpikin maa on kutsunut pois konsulinsa. Kummallakin on vain lähettiläs toisensa luona. Omituista kyllä Yhdysvallat käytti tekosynä tämän askeleen ottamiseen erästä toimenpidettä, joka Suomessa järjestettiin jo viime vuoden heinäkuussa, siis vuosi takaperin. Jouduttuamme silloin sotaan annettiin kaikille valloille tieto, että konsuleilla ei ole täyttä liikkumisvapautta eikä oikeutta järjestää asioita alempien viranomaisien kanssa, vaan asiat on hoidettava ulkoministeriön kautta. Kun Yhdysvaltain konsuli on yrittänyt liikkuskella asettamiemme rajoitusten ulkopuolella ja siitä huomautettiin, käytti Yhdysvallat tätä hyväkseen ja katkaisi konsulisuhteet. Samanlainen matkustusrajoitus on ollut Yhdysvalloissa meidän miehillämme. Ministeri Procopé ei esim. pääse Washingtonin kaupungista ollenkaan liikkumaan. Ei edes päivälliskutsuille, jos ne sattuvat olemaan vähänkään kaupungin ulkopuolella.

Yhdysvalloissa näyttää esiintyvän sellaista mielialan muokkausta, joka ei ennusta hyvää. Ilmeisesti siellä valmistellaan mielialaa siihen että diplomaattiset suhteet voivat katketa ja jopa sodanjulistuskin on mahdollinen. Minulla on mukenani kokonainen pinkka tämän tapaisia hälyyttyssähkeitä elokuun päiviltä. Tänne tuli m.m. sähkösanoma, jonka mukaan siellä tiedettiin Quislingin saapuvan syksyn kuluessa Suomeen

neuvottelemaan kysymyksistä, jotka ovat Suomelle ja Norjalle yhteisiä ja joista Himler jo olisi käynyt täällä puhumassa. Samana päivänä tuli toinen tieto, jossa sähkösanomatoimisto julisti, että Suomi on nälähdännä partaalla ja kykenemätön mihinkään offensiiviin; on odotettavissa huono sato ja sen johdosta huono talvi; lihaa on tuskin lainkaan Helsingissä; polttopuista on puute, mieshukka sodassa on yli 100.000; tuotanto on lamassa, osa kansasta on valmis rauhaan, mutta natsit vaativat jatkamista jne. Tällaisia juttuja tavallisesti levitetään kun mielialaa muokataan. Mahdollista on, että diplomaattiset suhteet vielä katkeavat.

Mitä Saksaan tulee, niin sinnepäin meillä on ollut varsinkin sen jälkeen, kun uusi sota alkoi, mahdollisimman hyvät suhteet. Meidän talvisotamme aikana Saksa oli huonossa huudossa, mutta tämän aseveljeuden aikana olot ovat muuttuneet. On sanottava, että Saksa on esiintynyt tänne päin harvinaisen korrektisti ja koettanut järjestää asiat niin hyvin kuin sodan aikana on mahdollisuuksia. Näin on ollut laita m.m. kauppasuhteiden järjestämisessä. Saksa on koettanut luovuttaa omista varastoistaan kaiken, mihin sillä on ollut mahdollisuuksia. Täältäkin päin on yritetty parastamme. Se seikka, että kummankin maan tuotanto kärsii sodasta, on tietysti esteenä sille, että kauppasuhteet eivät ole voineet tulla niin laajoiksi ja vilkkaiksi kuin halua kummallakin taholla olisi ollut. Eräänä esimerkkinä saksalaisten huomaavaisuudesta tänne päin ovat kaksi huomattavaa vierailua, Hitlerin käynti Mannerheimin 75-vuotispäivänä ja myöhemmin Saksan tämän hetken toisen miehen Himlerin pistäytyminen täällä - hänhän vietti täällä melkein viikon maaseudulla. Kumpikin käynti on antanut aihetta länsivalloille ja niisanomalehdistölle vetää johtopäätöksiä, jotka eivät ole olleet meille yksinomaan suopeita. Näiden vierailujen on katsottu merkitsevän maamme kiinteämpää liittämistä Saksan politiikkaan ja sen käymään sotaan.

Vaikka siis suhteet ovatkin hyvät, asuu kaikkien mielessä kysymys, millä tämä kaikki lopuksi selvitetään, miten me aseveljestämme selviämme sen jälkeen, kun sota on päättynyt. Eihän ole normaalitila, että maaperällämme on parisataatuhatta saksalaista sotilasta, jotka täältä käsin operoivat toista valtakuntaa vastaan. Lopputulos riippuu siitä, minkälaisiksi olot aikanaan muodostuvat. Toivotaan, että tässäkin suhteessa kaikki järjestyy hyvin.

Haluamatta puuttua ulkopoliittisiin suhteisiimme muihin maihin on kuitenkin syytä vielä mainita, että lähin naapurimme Ruotsi on ollut vaikeassa asemassa tämän nykyisen sotamme aikana. Sen sijaan että siellä talvisodan aikana ymmärtämys ja myötätunto Suomea kohtaan oli voimakas, ovat mielialat nyt olleet sangen epämääräisiä. Ei sanota enää, että Suomen asia on heidänkin asiansa. Päinvastoin kuuluu aivan päinvastaiseenkin suuntaan käyviä ajatuksia. Ruotsalaisilla on vaikea sovitaa yhteen kahta tuneetta. Heidän pitäisi voida osoittaa myötätuntoa sekä Norjaan että Suomeen päin, mutta kumpikin maa on eripuolilla barrikadia. Ei ole helppoa näyttää lämpimiä tunteita yhtäännepäin loukkamatta toista.

Siirtyäkseni kotimaisiin asioihimme ja lähinnä taloudelliseen puoleen, on todettava, että semmoinen pienelle kansalle raskas urakka kuin totaalinen sota, jota käymme, on asettanut raskaita vaatimuksia ja syvästi järkyttänyt taloudellista tilaamme. Sen huomaamme koko taloutemme yksityiskohtaisessa tarkastelussa. Kun miehet ovat rintamalla, ei tuotantoa ja muita elinkeinoelämän aloja voida pitää täydessä käynnissä. Sota vaikuttaa myöskin meidän ulkomaiseen kaupankäyntiimme. Emme saa tuotetuksi emmekä senvuoksi voi viedä maastamme niitä tavaramääriä, joita meillä on, voidaksemme saada sieltä vastikkeeksi tarvitsemiamme tavaroita.

Myöskin valtiotalouteen on sota vaikuttanut. On kulunut näinä aikoina n. kolme kuukautta, kun minulla oli tilaisuus eduskunnassa antaa eräitä tietoja, millainen valtiotaloutemme asema tällä hetkellä on. On syytä mainita, että se ei ole senjälkeen kovin paljon muuttunut. Sotamenot ovat edelleen suuret. Tämä on kohottanut valtiovelkaa. Setelistön määrä on noussut. Tämä on aikaansaanut verrattain laajalle levinnyttä inflatiopelkoa. Nyt kuitenkin koetamme ryhtyä kaikkiin mahdollisiin vastatoimenpiteisiin. Siinä suhteessa on oikeastaan vain kaksi asetta käytettävissä. On koetettava saada ne miljardit, jotka pannaan liikkeelle, mahdollisimman pian takaisin valtion käyttöön, etteivät ne olisi lisäämässä ostovoimaa ja painamassa markan arvoa. Veroja ja lainoja voi käyttää aseina tässä mielessä. On ollut mieluisaa havaita, että viimeisten kolmen kuukauden aikana asema ei ole huonontunut. Setelimäärä ei ole lisääntynyt ollenkaan. Se on ollut välillä alhaisempi kuin toukokuun lopussa. Valtiovelka ei ole lisääntynyt kuin parilla miljardilla markalla. Suomen Pankin puoleen ei ole tarvinnut kääntyä. Sikäli kuin luottoa sieltä on otettava, merkitsee se setelimäärän lisäämistä ja on varma tie inflatioon.

Tästä ei kuitenkaan voi vetää sitä johtopäätöstä, että asiat olisi saatu järjestykseen ja kehitys huonoon suuntaan päättynyt. On ollut edullisia tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet tähän suuntaan. Pari esimerkkiä. Liikevaihtoveron neljännesvuoden kanto ja tulo- ja omaisuusveron ennakkokanto kesäkuussa tuottivat paljon rahaa. Sikäli kuin saadaan tukea yleisestä mielipiteestä ja eduskunnasta, niin näitä keinoja käyttäen voidaan taistella inflatiota vastaan. Mutta ne eivät yksinään riitä. On toisi tekijöitä, jotka määräävästi vaikuttavat rahanarvoon. Ennen kaikkea hintataso ja siitä aiheutuva palkkataso. Kummallakin taholla kehitys on ollut onnetonta. Sekä hinnat että palkat ovat ryöstäytyneet irti. Tämä on johtunut luonnollisista syistä. Kun on puute työvoimasta tai tavarasta, niin syntyy aina salakauppaa. Puutetta kärsivä maksaa mitä tahansa saadakseen tarpeellisen tavarahan tai suoritetuksi välttämättömän työn.

Ne toimenpiteet, joihin valtio on näillä aloilla ryhtynyt, eivät ole olleet riittävän tehokkaita eikä sen vuoksi ole saatu aikaan tasapainotilaa. Paraikaa yritetään saada aikaan uusi ohjelma, jonka avulla koetetaan saada tasapainotila luoduksi. Näinä viikkoina sellaisen pitäisi tulla valmiiksi ja julkisuuteen. Nähtäväksi sitten jää, onnistutaanko paremmin kuin aikaisemmin.

Tässä yhteydessä on syytä mainita, että ensi vuoden tulo- ja meno-, arvion yhteydessä on tarkoituksena järjestää valtion virka- ja toimimien palkat lähemmäksi nykyhetken tasoa. Näitä palkkoja ei ole järjestetty sitten vuoden 1924. Parina viime vuonna on kalliinajalisäyksillä koetettu auttaa asiaa. Nyt täytyisi suorittaa uusi ryhmittely ja myöskin palkkoja sen verran koroittaa, kuin valtion nykyiset mahdollisuudet sallivat.

Tällaisia taloudellisia vaikeuksia meillä on ja niitä on vaikea poistaa niin kauan kuin olemme mukana sodassa. Asia voi huomattavasti muuttua, jos Pietarin rintama poistuu. Kaikista oireista päätellen on mahdollista, että aivan lähiviikkoina tällä rintamalla tulee tapahtumaan ratkaisevia sotatoimia.

Meidän sisäpoliittiseen tilanteeseen siirtyäkseni on syytä palauttaa mieliin, että eduskunnan työt heinäkuun lopussa päättyivät hyvin levottomaan mielialaan. Oli parikin asiaa, jotka aikaansaivat suurempaa ärtymystä. Tärkein oli korvauskysymyksen järjestäminen, jossa vaatimukset oli asetettu korkealle ja jossa hyvästä halusta huolimatta ei ollut mahdollisuuksia kaikkia tyydyttää. Kun maalaisliitto oli kytkenyt kohtalonsa tähän asiaan ja kun ratkaisut eivät käyneet heidän toivomustensa mukaisesti, aiheutti se ärtymystä heidän tahollaan.

Maalaisliiton taholla on muutenkin ollut huomattavissa jonkinlaista alemmuuskompleksin tunnetta. Tämä on vaikuttanut heidän esiintymiseensä. He ovat mielestään joutuneet sorretuiksi ja osoittaakseen tärkeyttään he ovat koettaneet jyrkällä esiintymisellä auttaa asiaa. Tällaisen levottoman mielialan uhriksi joutui m.m. pari verolakia, jotka oli tarkoitus saada kesällä hyväksytyiksi. Varsinkin paljon väittelyä aiheuttanut varallisuusvero, joka oli tärkein esitettyjen verolakien joukossa joutui siitä kärsimään. Se jäi ratkaisematta ja siihen voidaan palata vasta eduskunnan uudelleen kokoontuessa. Samoin jäi ratkaisematta kiinteistökauppojen verottamista koskeva laki. Enemmän kuin kymmenen vuotta omistajalla olleen kiinteistön myynnissä saatu kauppavoitto on ollut verosta vapaa ja spekulatio on hakenut tällaisia rahan sijoituksia. Tämä aikaraja pyrittiin poistamaan ja se herätti vastustusta.

Sisäpoliittiseen levottomuuteen antoi aiheutta sekin, että maataloustuottajain taholta ruvettiin huutamaan hintojen nostamista. Selitettiin tuotannoh olevan kannattamatonta, ellei maataloustuotteiden hintoja saada nousemaan. Maalaisliitto käytti aseenaan tätä asiaa. Eduskuntaryhmän komennuksesta maalaisliiton hallituksessa olevat jäsenet esittivät vaatimuksenaan, että maataloustuotteiden hintoja oli koroitettava vissille tasolle elokuun alusta alkaen. Muussa tapauksessa he eroavat. Valitettavasti hallituksen enemmistö antoi perään tällaiselle vaatimukselle siitä huolimatta, että aikaisemmin oli tehty päätös, ettei ennen lokakuun alkua asiaan puututa.

Tällaisia sisäistä rauhaa häiritseviä kysymyksiä tietysti esiintyy tällaisina aikoina ja niiden selvittely ei aina ole kaikkein helpointa. Ehkä mieliala voi melkolailla rauhoittua, kun tulossa oleva sato on saatujen ilmoitusten mukaan hyvä. Jos se olisi niin hyvä, että annoksia voitaisiin lisätä varsinkin raskaan työn tekijöille, niin asemamme tällä rintamalla tulisi helpommaksi. Se helpottaisi salakaupan vastustamista

sillä kun ihmiset saavat riittävästi elintarpeita säännöllisellä tavalla, ei kellään ole halua lähteä niitä salakaupasta korkealla hinnalla ostamaan.

Sisäpoliittisista asioista kysymyksen ollen on tietysti mielenkiintonsa silläkin kysymyksellä, tuleeko nykyinen tilanne hallituksessa ja eduskunnassa sekä niiden politiikassa edelleen jatkumaan vai onko siinä suhteessa odotettavissa muutoksia. Sikäli kuin tällä hetkellä voi päätellä, ovat eduskunnan ja hallituksen suhteet semmoiset, että muutoksia ei toistaiseksi tulisi esiintymään. Nykyinen tilanne, joka asettaa suuria vaatimuksia kansalaisille ja vaatii suuria ponnistuksia, pakottaa ilmeisesti edelleen jatkamaan yhtenäishallituksen säilyttämistä. Se voi kantaa vastuun paremmin kuin yhden puolueen tai parin puolueen hallitus ja se voi myöskin ulospäin esiintyä voimakkaammin. Sisällepäin sellainen hallitus on sensijaan epäedullisempi kuin yhden tai parin kansanvaltaisen puolueen hallitus. Nykyinen hallitus ei voi noudattaa mitään yhtenäistä politiikkaa. Kukin mies hoitelee asioita etupäässä oman mielipiteensä mukaan. - Siinä tapauksessa, että äsken mainitut verolait eivät tulisi saamaan eduskunnassa enemmistöä taakseen, on kuitenkin olemassa mahdollisuus, että hallitus tuskin jää paikoilleen.

Eduskunnan ja hallituksen suhteita häiritsee jonkin verran se seikka, että olot tällä alalla eivät ole aivan normaalit. Nythän ei ole mahdollisuutta toimeenpanna uusia vaaleja. Nimenomaisesti on päätetty, että eduskuntavaalit, joiden piti olla tänä kesänä, on lykätty kahdeksi vuodeksi eteenpäin. Eduskunta tietää siten olevansa kiinteästi paikallaan. Se voi milloin tahansa antaa hallitukselle epäluottamuslauseen, mutta hallituksella ei ole mahdollisuutta suorittaa normaalista vastavetoa, nimittäin hajoittaa eduskuntaa. Tavallinen normaali tasapainotila hallituksen ja eduskunnan välillä on siten järkkynyt ja se tuntuu kyllä eduskunnan työssä. Olisi sen vuoksi eduksi sisäpolitiikalle, jos ei tarvitsisi pitää kiinni päätöksestä, että vaalit ovat vasta kahden vuoden takana. Jos saataisiin karjalaisten vaaliluettelot vähänkään järjestykseen, olisi toivottavaa, että jo ensi kesänä voitaisiin suorittaa eduskuntavaalit. Se poistaisi monia väärinkäsityksiä sisäpolitiikassa. Kansa saisi sanoa sanottavansa. Kaikenlaiset lieveliikkeet eivät voisi esiintyä kansan enemmistön nimissä ja esittää päättömiä ohjelmiaan. Onko tällaiseen mahdollisuuksia, riippuu asioista, joita ei tällä hetkellä voida nähdä.

Toinen vaalikysymys, josta voi tulla suurempaa erimielisyyttä, on presidentin vaali. Tämä asia on pakosta järjestettävä tämän syksyn kuлуessa, koska nykyisen presidentin valtuudet päättyvät viimeinen päivä helmikuuta ensi vuonna. Ryti valittiin Kallion jälellä olevaksi valtuuskaudeksi ja sitä oli silloin jälellä suunnilleen kaksi vuotta. Silloin suorittivat entiset valitsijamiehet vaalin ja sen katsottiin olevan normaalista, koska katsottiin, että heidät oli valittu huolehtimaan siitä, että valtakunnalla oli kuudeksi vuodeksi presidentti. Kun asia nyt on järjestettävä eteenpäin, on erilaisia mielipiteitä siitä, miten sitä olisi hoidettava. Oikeistopiirien taholla ja luullakseni suuressa osassa

muutakin porvaristoa on se käsitys, että entisten valitsijamiesten tulisi tulla koolle ja valita presidentti eteenpäin kuudeksi vuodeksi. Tähänon meidän taholtamme sanottu, että se on mahdotonta ja että sellaisella lailla tuskin tulee olemaan läpimenomahdollisuutta. Kansa ei voi suostua siihen, että se 12 vuoteen ei saisi vaikuttaa siihen, kuka valtakunnan ensimmäiseksi päämieheksi valitaan. Valitsijamiesten valtuudet ovat sitäpaitsi loppuneet. Niille täytyisi antaa poikkeuslailla valtuus suorittaa edelleen tehtävänsä. Meidän taholtamme on heitetty sellainen ajatus esille, että kun lailla on jatkettu eduskunnan ja kunnanvaltuustojen valtuuksia, niin yhtä luonnollista on, että tasavallan presidentin valtuuksia jatketaan. Tämä ajatus ei ole saavuttanut oman piirin ulkopuolella kannatusta. Ilmeistä näin ollen on, että tämä asia tulee järjestettäväksi siten, että valitsijamiehet kutsutaan koolle ja nämä valitsevat presidentin. Lopulliseksi riitakysymykseksi jää kuinka pitkäksi aikaa presidentti silloin valitaan.

Näistä asioista voi puhua pitkään, mutta kullekin alustajalle on varattu tunti. Ennenkuin lopetan kajoan vielä asiaan, joka kaikkien mieliä askarruttaa. Kuinka kauan nykyinen olotila jatkuu? Kuinka kauan sota pitää ihmiskuntaa kahleissaan ja estää kaiken muun toiminnan? Siitä on mahdoton kenenkään lausua varmaa mielipidettä. Tosin on viime aikoina silloin tällöin pulpahtanut esiin tietoja rauhanneuvotteluista. Milloin niitä muka käydään Lissabonissa, milloin missäkin. Saksan ja Englannin edustajat ovat muka tavanneet toisensa ja pitkään neuvotelleet. Välillä Stalin on ollut valmis rauhantekoon, mutta Churchill on matkustanut Moskovaan estämään sen. Tällä tavalla valetaan kannuja. Ne ovat kuitenkin varmemmalla puolella, jotka edellyttävät, että sota ei pääty tänä syksynä, vaan jatkuu vielä 2-3 vuotta. Jos lähtee lästä, ei pety pahemmin, vaan valmistuu kestäämään kaikkia niitä vaikeuksia, mitä sodan jatkuminen tuo mukanaan. Että se tuo mukanaan lisää vaikeuksia on selvä. Tilanne ei tule helpottumaan, vaan vaikeutumaan kaikkien kohdalta. Se on valitettavaa, mutta sellaista sota on.